

Preprint

Jak žít (nejen) s divokou zvěří ve městech II

Obce hledají fungující nástroj pro management volně žijících zvířat

Rozvoj urbanizace, městské zástavby a pozemních komunikací vytlačuje zvířata z jejich původního prostoru a tím se zvyšuje napětí mezi lidmi a divokou zvěří. Zvířata se adaptují na úbytek vlastního životního prostředí, ale ne vždy způsobem, který by vyhovoval lidem. V okrajových částech měst vznikají oblasti, kde by měli lidé a divoká zvířata žít společně, to je ale často komplikované a v mnoha situacích dochází ke konfliktu mezi lidmi a divokými zvířaty, které musí následně řešit představitelé měst a obcí.

Ve druhé části studie se zabýváme legislativním rámcem soužití lidí a zvířat.

Co je psáno, není dáno

Bavíme-li se o legislativě, která upravuje problematiku divoké zvěře, v České republice najdeme takových dokumentů hned několik. Problematické je pak ale promítnout je do praxe. Z pohledu referentky životního prostředí z menší obce u Brna tyto dokumenty nereflektují reálné dění a postupy, které navrhuje, jsou příliš zdlouhavé a tím v důsledku nefunkční: „Jsou to spíš takové kuchařky, oni třeba povolují likvidaci bobra, pokud způsobuje škody, ale ten administrativní proces je složitý a trvá dlouho. A my bychom ty škody potřebovali řešit hned“. Podobné názory jsou slyšet i z dalších obcí, které by uvítaly jednotnou metodiku, podle které postupovat. Někteří referenti státní správy poukazují na to, že také regionální strategické dokumenty, jako Koncepce ochrany přírody Jihomoravského kraje, jsou těžko uchopitelné a úředníci jim často nerozumí. Z těchto dokumentů tedy vůbec nevychází a raději si vytváří vlastní systém na úrovni obcí. V menších obcích funguje například propojení mezi obecním úřadem a mysliveckými hospodáři, kteří jsou v případě konfliktů se zvěří v kontaktu, podobné je to i v případě města Brna. Systémy jsou ale nejednotné a častokrát dochází k nedorozuměním.

Ukázkovým příkladem může být odklizení mrtvých zvířat z vozovek po autonehodách, postupy v takovém případě jsou nejasné. Obce nemají žádný jednotný plán, jak v takovém případě postupovat a to i přes to, že Zákon o myslivosti ukládá povinnost odklidit uhynulé zvíře myslivcům (resp. uživatelům nejbližší honitby), ne všichni se na tom v praxi shodnou. Neshody mezi myslivci a obecními úřady často plynou z nedostatečného vymezení kompetencí zúčastněných stran. Ze strany některých myslivců se jedná o obavu, že pokud odvezou uhynulé zvíře z nehonebního pozemku (v tomto případě ze silnice), budou považováni za pytláky a dopustí se tak trestného činu. Z tohoto důvodu by se o to podle nich měla postarat sama obec. Podle Zákona o myslivosti (Zákon č. 449/2001 Sb.) je ale tato úvaha mylná; zvěř uhynulá na nehonebním pozemku skutečně patří uživateli nejbližší honitby od místa, kde se daná zvěř nachází. Toto nedorozumění často vede ke konfliktům mezi státní správou a myslivci, kteří by ale v ideálním případě měli spolupracovat.

Jak s tím tedy pracovat?

Pro předcházení konfliktů se zdá být nejdůležitější komunikace mezi myslivci, státní správou, ochránci přírody, ale také veřejností. Spolupráce a komunikace mezi aktéry je klíčová pro minimalizaci konfliktů. Je důležité, aby všechny zúčastněné strany měly možnost se vyjádřit a podílet se na rozhodovacím procesu. Společné plánování a pravidelná setkání mohou přispět k lepšímu pochopení a nalezení kompromisů, které budou akceptovatelné pro všechny. Základem by pak měla být jednotná metodika, která jasně vymezení kompetence jednotlivých zainteresovaných stran, aby nedocházelo ke zmíněným nejasnostem a nedorozuměním. Zároveň by takový nástroj měl sjednotit postupy, podle kterých se řídit v situacích jako autonehody, výskyt zvěře na soukromých pozemcích či poškození veřejného, či soukromého majetku.

Ukazuje se, že se nejedná pouze o systémový problém – v tomto tématu hraje velkou roli také veřejnost, která svým jednáním často přispívá k samotnému problému, a to tím, že není vždy obeznámena s tím, jak se k volně žijícím zvířatům chovat. Mnoho lidí si například zvyklo krmit divoké kachny a další vodní ptáky, nebo také savce jako nutrie říční. V případě zmíněné kachny divoké má krmení lidskými pamlsky dopad především na zdraví organismu zvířete, pro který je lidská strava nevhodná. Zároveň jde také o narušení vývoje druhu, který si na příkrmy lehce zvykne a může se stát, že přijde o schopnost obstarávat si potravu samostatně. Díky zpestření potravní nabídky se pak zvířata drží v blízkosti lidských obydlí, jelikož je to pro ně výhodné. Tím se ale zvyšuje riziko konfliktu s člověkem. Například město Brno reagovalo na nežádoucí krmení volně žijících živočichů vyhláškou, která zakazuje krmit holuby na území města. Zároveň platí přísný zákaz krmení nutrií, a to především v místech, kde je jejich výskyt nadprůměrný. Nutrie říční se na území České republiky dostala na seznam invazivních druhů, které nepříznivě působí na ekosystém. „Budou-li je lidé krmit, podpoří jejich množení na úkor jiného druhu vyskytujícího se v daném místě, který je pro něho přirozený. A tak dochází k narušení potravního řetězce i přírodní rovnováhy“, popsala v Brněnském deníku zooložka Dana Hyláková. Zákazy krmení a informování veřejnosti ze strany města v tomto případě mohou vést ke zmírnění komplikací s invazivními druhy zvěře.

Závěrem, z našeho výzkumu vyplynulo, že pro předcházení a zvládnutí konfliktů s volně žijícími zvířaty v městském prostředí je zapotřebí zavedení systémových a preventivních opatření. Systémová opatření by měla spočívat jednak ve vymezení kompetencí všech zapojených aktérů a v jejich vzájemné spolupráci, a zároveň by měla být zavedena jednotná metodika, která sjednotí postupy, podle kterých se řídit v situacích jako např. autonehody, výskyt zvěře na soukromých pozemcích či poškození veřejného nebo soukromého majetku. Naopak smyslem preventivních opatření by mělo být těmto konfliktním situacím předcházet, a to zejména prostřednictvím instalace technických prvků, usměrňujících pohyb divoké zvěře a také prací s veřejností. Ke snížení četnosti konfliktů se zvířaty na pozemních komunikacích slouží například oplocení dálnic a rychlostních silnic, instalace pachových ohradníků v okolí rušnějších cest či takzvané ekodukty – nadzemní přechody pro migraci zvěře. Obdobná řešení mohou být určena také k ochraně zemědělských či soukromých pozemků před divokou zvěří. Implementace takovýchto bezpečnostních opatření může vést nejen ke zmírnění škod způsobených volně žijícími zvířaty, ale také ke snížení ztrát chráněných živočichů. Práce s veřejností by měla spočívat v šíření informací o chování k divokým zvířatům a zvyšování povědomí o postupech při střetu s volně žijící zvěří v urbánním prostředí.

O výzkumu

Výzkumná organizace SocioFactor, která ve spolupráci s Mendelovou a Masarykovou univerzitou provádí komplexní výzkum Veterinární a sociologické aspekty výskytu volně žijících zvířat v urbánním prostředí jako podklad pro jejich efektivní management a rozhodování státní správy (SS06020195). Jedná se o aplikovaný výzkum, který probíhá v městském prostoru a v příměstských oblastech města Brna, které je zároveň aplikačním garantem výzkumu. Účelem tohoto výzkumu je objasnění možných

rizik (zdravotní, bezpečností, ekonomická, ekologická apod.), popsání podoby interakcí lidí a volně žijících zvířat (tzv. divokých) v městském prostředí a tvorba nových poznatků o lidsko-zvířecích vztazích. I přes stále rostoucí počet konfliktních situací spojených s interakcí člověka a volně žijících zvířat nejsou podle našich dosavadních zjištění zavedeny strategie, které by fungovaly v praxi.

Natálie Šlapalová, Tomáš Janků, Jana Korečková, Jakub Drimaj

Tento projekt *Veterinární a sociologické aspekty výskytu volně žijících zvířat v urbánním prostředí jako podklad pro jejich efektivní management a rozhodování státní správy* byl spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu Prostředí pro život. Tento projekt byl financován v rámci Národního plánu obnovy z evropského Nástroje pro oživení a odolnost.